Raimonds Pavasars

PROFESORA *Dr. med.* JĒKABA ALKŠŅA PIEMIŅAI

Pēc gara un svētīga darba latviešu tautas labā profesors Jēkabs Alksnis aizvēris acis uz mūžu 1957. gada 7. martā Londonā. Viņš piederēja paaudzei, kas redzēja Latvijas idejas plaukšanu un īstenošanu, bet kurai bija lemts arī piedzīvot Latvijas bojāeju.

Profesors bija pēdējais, kas vēl bija mūsu vidū no Medicīnas fakultātes dibinātājiem un izveidotājiem. Tādā veidā es gribētu savu sirmo skolotāju nosaukt par latviešu medicīnas patriarhu, kas tik daudz ir devis ne tikai saviem tiešajiem skolniekiem, bet veselai latviešu ārstu paaudzei. Šī paaudze, kas pārgāja praktiskā darbā, viņa metodes un viņa klīnikā redzēto pārnesa uz citiem latviešu novadiem un tā profesora vērtīgais darbs nāca par labu visai latviešu tautai. Viņš bija dzimis audzinātājs un skolotājs. Viņa pieeja katram jautājumam rādīja, cik labi viņš pārzina savu priekšmetu un cik labi viņš prot ar to iepazīstināt savus klausītājus. Vienmēr viņš sniedza ko jaunu un reti kad atkārtojās, lai vēlreiz akcentētu svarīgāko.

Bieži profesors apmeklēja ārzemju klīnikas un bija ar daudziem slaveniem ķirurgiem personīgi pazīstams – ar Bīru, Lekseru, Zauerbruhu u.c. No šiem ceļojumiem viņš pārveda mājās jaunas idejas, kuras pārbaudīja un mācīja saviem studentiem lekcijās un praktiskos darbos. Gribu šeit minēt tikai galvenos jaunumus, kā kuņģa čūlas rezekcija, kuru sākumā taisīja pēc metodes *Bilrota II*, bet vēlāk modificēja un viņa klīnikā ieviesa Hofmeistera-Finsterera metodi. Tāpat barības vada apdedzinājumu agrīno zondēšanu profesors sāka jau 20. gadu sākumā, kad vispārējais uzskats bija nogaidīt un sākt vēlāk. Ilga gaidīšana ir bīstama, jo viegli iespējama barības vada perforācija. Barības vada plastika ir komplicēta un, galvenais, kropļojoša operācija. Agrīna zondēšana to visu novērš. Grūti pateikt, cik daudz pacientu profesors ir izglābis ar savu nešaubāmo ticību šai metodei. Mūsu paaudzes

ārsti atcerēsies, ka 20. gados ziepju zāļu apdedzinājumi sievietēm bija diezgan parasta lieta. Kopā ar savu asistentu Pāvilu Muceniku profesors sniedza garāku pārskatu par šo metodi, kuru publicēja Zauerbruha izdotsis «Zentralblatt für Chirurgie», ja nemaldos, 1924. gadā.

Profesors interesējās arī par kaulu lūzumu problēmu. Iepazinies ārzemēs ar jaunām metodēm, viņš tās sāka ieviest savā klīnikā. Ir nepareizi slimnieku ieģipsēt un gaidīt, kamēr lūzums sarumbējas. Staigājošais ģipša pārsējs ir atbilde, ko modernā traumatoloģija deva. J. Alkšņa asistents Mežciems īpaši interesējās par šo problēmu un apceļoja Vakareuropas lielākās traumatoloģijas klīnikas. Viņu sevišķi saistīja Bēlers un Magnuss. Tāpēc jaundibinātā Veselības apdrošināšanas sabiedrības ambulancē šīs metodes pārbaudīja gan pats Medicīnas daļas vadītājs, gan viņa piesaistītie ārsti. Pats profesors šos rezultātus salīdzināja ar saviem personīgiem klīniskiem rezultātiem. Tā, kopā strādājot, profesors ietekmē ne vien savu klīniku, bet arī citas medicīnas iestādes gan Rīgā, gan provincē.

Profesors savā garajā mūžā ir publicējis ap 60 zinātnisku rakstu gan latviešu, gan ārzemju žurnālos. Viņš īpaši interesējās par tautas medicīnu un viņa rakstus var atrast latviešu periodikā – «Pūrs», «Austrums», «Brīvā Zeme» u.c. Vēl būdams students Tērbatā, viņš publicē rakstu «Par latviešu tautas medicīnu», kam seko cits raksts 4 gadus vēlāk. Garš un izsmelošs ir raksts «Par elementiem latviešu tautas medicīnā», kas publicēts 1930. gadā. Arī latviešu dziedniecības vietas ir stāvējušas tuvu viņa interesei. Raksts par Valmieras minerālūdens nozīmi medicīnā un cits par Ķemeru sēravotiem dod plašāku pārskatu par Latvijas kūrvietais un to nozīmi. Viens no viņa plašākiem darbiem ir viņa disertācija «Par mīzvalvadu plastiku», kas sarakstīta 1907. gadā Pēterpils Kara medicīnas akadēmijā pie slavenā krievu ķirurga Fjodorova.

Profesors mudināt mudināja jaunos latviešu ārstus un medicīnas studentus rakstīt un publicēt savus novērojumus. Lai to vieglāk veiktu, profesors 1923. gadā nodibina *Latviešu Ārstu Žurnālu*, kuru vadīja un rediģēja līdz tā slēgšanai kara laikā. Šis žurnāls bija profesora sirdslieta. Nenogurstoši līdz vēlai naktij viņš sēdēja

pie galda un lasīja iesūtītos rakstus. Tā kā viņš bija labs valodas pratējs, ko nevarēja vienmēr teikt par rakstu autoriem, tad viņa zīmulis bez žēlastības gāja pāri rakstam, to labojot no valodnieka viedokļa. Viens otrs autors savu valodu atrada gludu un tīru un nevarēja vien nobrīnīties par sava raksta skaidri izteiktām domām.

Arī sabiedriskā dzīvē profesors ņēma aktīvu līdzdalību. Sevišķi tas sakāms par Liepājas posmu, kad viņš bija ilggadējs Latviešu biedrības priekšnieks. Kad pirmais pasaules karš jauno kara ārstu noveda Vitebskā, tad arī tur viņš bija viens no latviešu bēgļu komitejas aktīviem darbiniekiem. Jau studiju laikā viņš atzina, ka kalpot latviešu tautai nozīmē ņemt aktīvu dalību sabiedriskā dzīvē. Tāpēc viņš pieslēgās Tērbatas latviešu korporācijai *Lettonia*, kuras filistrs viņš bija. Rīgā profesors bija vairākās biedrībās par biedru, piemēram, Latviešu biedrībā, Ārstu biedrībā u.c. Profesors arī noorganizēja Latvijas ārstu 3. kongresu 1932. gada rudenī, kur pats uzstājās ar priekšlasījumiem, kā arī viņa asistenti deva vērtīgus priekšlasījumus. 1933. un 1934. gada rudenī, būdams Medicīnas fakultātes dekāns, profesors noorganizēja ārstu papildināšanās kursus, kas bija plaši apmeklēti, īpaši no lauku ārstiem. Referātu pieteikumi, tāpat kā praktiskie darbi, tika rūpīgi izsijāti, tā ka ārstiem tika sniegtas tiešām vērtīgas lekcijas. Daudzi referāti tika iespiesti profesora vadītajā *Latvijas Ārstu Žurnālā*. Vēlākos gados profesors piesaistīja daudzus līdzstrādniekus, kas rakstīja žurnālā pārskatus par ārzemju literatūru viņu speciālā nozarē.

Vairāku autoru rakstu sērija par profesora dzīvi un darbu bija iespiesti *LĀZA Apkārtrakstā* 1955. gada augustā sakarā ar profesora 85. dzimšanas dienu. Tāpat *Latviešu Akadēmiskās Ziņas* 1955. gada decembrī iespieda rakstus par profesora dzīvi un darbu.

Savus pēdējos gadus profesors pavadīja Londonā, uz kuriem pārcēlās no britu zonas Vācijā, kur viņu apciemoju, kad 1951. gada janvārī biju komandējumā. Daudz runājām par veciem laikiem. Viņa vienīgā vēlēšanās bija atdusēties Rīgas Meža kapos, kur atdusas viņa kundze, kas aizgāja mūžībā Baigajā gadā. Šī vēlēšanās nav piepildījusies. Īsi pirms Ziemassvētkiem profesors

nelaimīgi krita un lauza labo gūžas kaulu. Vēlāk pārvests uz slimnīcu, kur viņš arī slēdza savas acis uz mūžu 7. marta vakarā. Par viņu sēro viņa piederīgie. Par viņu sēro viņa daudzie skolnieki un cienītāji. Par viņu sēro viņa plašā slimnieku saime, kuriem viņš atdeva zaudēto veselību. Dusi saldi svešās smiltīs...

(Pārpublicējums no LĀZA Apkārtraksta 1957. gada 56. numura)